

SÅ ARBETAR JURYN FÖR ZORNMÄRKESUPPSPELNINGARNA

Det är många som undrar hur det går till när juryn för Zornmärkesuppspelningarna gör sina bedömningar av spelmännens prestationer. Bedömning av musikaliska prestationer är ingen exakt vetenskap. Man kan dock sträva efter att minimera risken för inkonsekvens eller godtycklighet genom att följa samma procedur för alla bedömningar. Det är det zornjuryn gör, samtidigt som juryn försöker hålla det hela så informellt som möjligt.

Det finns en grupp på 8-9 personer som utsetts av Svenska Folkdansringen att vara bedömare vid uppspelningar för Zornmärket. Personerna i gruppen har fått detta uppdrag därför att de anses ha goda kvalifikationer för uppdraget. De har också lite olika specialiteter vad gäller repertoar, instrument etc. Varje år samlas jurygruppen till ett möte där man bl.a. går igenom föregående års uppspelningar, diskuterar eventuella problem som uppstått etc. med sikte på att kvalitetssäkra bedömningsprocessen. Jurygruppen utser också vilka som skall sitta i juryn vid nästa uppspelningstillfälle. Vanligtvis utser man tre medlemmar ur gruppen. En av dessa skall ha varit med vid föregående uppspelningstillfälle. Eftersom det i regel kommer många uppspelande från närområdet kring uppspelningssorten utses också en fjärde jurymedlem, som är expert på folkmusiken från den aktuella landsändan. Denne kan vara medlem av jurygruppen, men kan också vara någon som inte ingår i gruppen. På så sätt bevaras kontinuiteten i bedömningen samtidigt som juryn förnyas och rigiditet förhoppningsvis undviks.

Vid uppspelningarna arbetar juryn efter ett schema som bygger på pass om ungefär en timme vardera. Under varje pass spelar tre personer upp för juryn. Varje uppspelning tar ca 15 minuter. Resterande 15 minuter av timmen använder juryn till att komma fram till en gemensam bedömning av det som var och en av de tre uppspelande presterat. Innan en jury börjar sitt första arbetspass för uppspelningsveckan har man några ”föråkare”, d.v.s. några som spelar upp utan att kandidera till någon utmärkelse. På så sätt försöker juryn ”kalibrera” bedömningsprocessen.

Innan den som ska spela upp kommer in i till juryn har de som arbetar i sekretariatet fyllt i vissa uppgifter i en blankett som också är ett bedömningsprotokoll. Där står namn, födelsedatum, bostadsort m.m. Dessutom den ”musikaliska hemvist” som den som ska spela upp i de flesta fall uppgivit. Med ”musikalisk hemvist” menas den del av Sverige där den uppspelande har sina musikaliska rötter. På blanketten står också oftast de låtar den som spelar upp tänker spela. Det är dock inte obligatoriskt att i förväg uppge vare sig musikalisk hemvist eller låtar. Inför varje uppspelningspass får varje jurymedlem ett exemplar av bedömningsprotokollet för var och en av de tre som skall spela upp i det passet.

På bedömningsprotokollet finns fem bedömningskategorier. Dessa är: Rytme, Intonation/tonbildning, Teknik, Egenskaper som spelman samt Övrigt. Dessa kategorier är inte helt oberoende utan går delvis in i varandra. Jurygruppen har diskuterat mycket kring vilka bedömningskategorier som skall tillämpas och till slut för många år sedan kommit fram till att dessa kategorier i praktiken fungerar bra som ramverk för bedömningen.

”Rytm” står förstås för det rytmiska utförandet av de låtar som spelas. Eftersom de flesta låtar som spelas är avsedda för dans, så är det dansanta i det rytmiska utförandet av sådana låtar viktigt. Den uppspelande kan ta med sig dansare som dansar till låtarna under uppspelningen.

”Intonation/tonbildning” gäller hur nära det som spelas ligger den intonation/tonbildning på instrumentet som är norm i den folkliga tradition som de spelade låtarna kommer ifrån. Det kan också gälla att den uppspelande har inkonsekvent intonation, d.v.s. ”spelar falskt” i förhållande till traditionen, något som också berör bedömningskategorin ”Teknik”.

”Teknik” avser den uppspelandes förmåga att behärska sitt instrument och framföra de valda låtarna enligt sina intentioner utan att spela fel eller göra andra misstag gällande t.ex. stråkföring.

”Egenskaper som spelman” avser spelansmässigheten i framförandet. Det har bl.a. med säkerhet, kroppsspråk och utstrålning att göra, men också annat beroende på den tradition repertoaren kommer ifrån. ”Det där var en riktig spelman” är en replik man ofta hör, vilket visar att man inom folkmusikkretsar lägger vikt vid just ”egenskaper som spelman”.

”Övrigt” är en kategori där juryn vid behov kan föra in saker som är relevanta för ett visst instrument eller en viss repertoar men inte täcks av de övriga kategorierna.

När den som ska spela upp kommer in till juryn så hälsar man och byter några ord. Någon jury medlem kan ha en fråga i början eller vanligen senare under uppspelningen gällande det instrument som den uppspelande har, den musikaliska hemvisten, hur man lärt sig låtarna eller något annat. I varje fall frågar juryn: ”Vilken låt vill du börja med?” De flesta spelar upp låtarna i den ordning de uppgivit i sekretariatet, medan andra tar dem i en annan ordning eller byter ut någon låt. Många presenterar låtarna och berättar lite om bakgrunden till att man spelar en viss låt. Detta är mycket trevligt och ofta lärorikt. Det förekommer att spelmän har dansare med sig som dansar till alla eller någon av låtarna. Juryns bedömning gäller dock enbart framförandet av själva låtarna.

När de tre låtarna är spelade kan juryn be om en fjärde låt. Det kan t.ex. hända att någon spelar tre polskor från en trakt där valser också är mycket vanliga. Juryn kan då be den uppspelande att också spela en vals.

Medan låtarna spelas gör varje jury medlem sin personliga bedömning i varje bedömningskategori av varje spelad låt. Inom varje bedömningskategori finns fyra nivåer: Otillräcklig, Diplom, Bronsmärke, Diplom efter bronsmärke samt Silvermärke eventuellt med plus eller minus efter. Bedömningen gäller framförandet vid uppspelningstillfället, inte vad man eventuellt råkar veta om hur spelmannen ifråga kan spela eller har spelat vid andra tillfällen.

Den sista kvarten av entimmespasset väger jury medlemmarna samman sina bedömningar till en gemensam bedömning. Det går till så att var och en av jury medlemmarna talar om hur hon/han bedömt uppspelningen på sin blankett och ger motiveringar varför. Man ändrar turordningen i denna redogörelse så att den som pratat först pratar sist gällande nästa.

I de allra flesta fall är jurymedlemmarnas bedömningar väldigt likartade och man kommer lätt fram till en gemensam bedömning av på vilken nivå en viss uppspelande sammantaget ligger. Ibland kan det finnas skillnader i bedömningarna och då uppstår en diskussion där man förstås tar hänsyn till om någon eller några av jurymedlemmarna har särskild kompetens när det gäller den aktuella repertoaren och instrumentet. Om den uppspelande tilldelas en utmärkelse så formulerar juryn också en motivering som sedan står på utmärkelsens diplom.

Den gemensamma bedömningen av den uppspelandes nivå inom de olika bedömningskategorierna och sammantaget samt motiveringen för eventuell utmärkelse förs in på en protokollsblankett som sedan utgör det officiella protokollet. Den uppspelande har rätt att se detta protokoll. De som spelat upp kan också få prata med juryn på kvällen efter det att dagens uppspelningar ägt rum. Vid detta samtal kan den uppspelande få närmare motiveringar till juryns bedömning och råd inför framtiden. Ett återkommande råd är att träna på att spela solo inför en "låtsasjury", som kan bestå t.ex. av spelkompisar, så att man blir van vid den speciella uppspelningssituationen. Det händer att uppspelande ringer enskilda jurymedlemmar veckorna efter uppspelningen. Jurygruppen har antagit en policy att inte privat diskutera enskilda spelmäns uppspelningar med spelmannen själv eller någon annan.

Under en uppspelningsvecka lyssnar juryn på närmare 100 spelmän. Detta plus samtalen på kvällarna innebär ett ganska omfattande men roligt jobb.